

BRĪVĪBA

LATVIJAS SOCIALDEMOKRATISKĀS
STRĀDNIEKU PARTIJAS MĒNEŠRAKSTS
FREEDOM Periodical of the Latvian Social Democratic Party

Nr. 5. (219.)

STOKHOLMĀ

Maijs 1971. g.

Ko rāda pārmaiņas Padomju Savienības nacionālā sastāvā?

PSRS centrālā statistiskā pārvalde nesēn publicēja plašu ziņojumu par Padomju Savienības nacionālo sastāvu un valodām, kas izstrādāts uz 1970. gada tautas skaitīšanas datu pamata. Ziņojums atklāj nozīmīgas pārmaiņas, kas svarīgas arī latviešu tautai un tās nākotnei.

Padomju Savienības iedzīvotāju kopskaits ir pēdējos desmit gados pieaudzis par 32 miljoniem un sasniedzis 241,7 miljonus. Līdz ar industrializāciju stipri palielinājies pilsētu iedzīvotāju skaits, kas tagad pārsniedz lauku iedzīvotāju skaitu: 136 milj. dzīvo pilsētās un 105 milj. laukos. Urbanizācija turpinās.

Iedzīvotāju pieaugums uzrāda noteiktu tendenci. Tas ir liels turku tautību un kaukaza republikās, kur tas svārstās starp 138 un 146 procentiem. Visaugstākais pieaugums ir Tadžikijā — 146 procenti. Šinīs septiņās Āzijas un Kaukaza republikās dzīvo 40,3 miljoni cilvēku — viena sestā daļa no visiem Padomju Savienības iedzīvotājiem. Tātad ievērojams skaits, kas pastāvīgi turpina pieaugt, jo šo septiņu tautu dabiskais pieaugums ir ļoti liels.

Sakarā ar to, vietējo iedzīvotāju skaits pēdējos desmit gados ir audzis visās šinīs republikās. Piem. Azerbeidžanā no 67 uz 74 proc., Turkmēnijā no 61 uz 65 proc., Uzbekistanā no 61 uz 65 proc. (Procenti noapaļoti.)

Āzijas un Kaukaza tautu pieaugums tālu pārsniedz Krievijas iedzīvotāju pieaugumu, kas ir tikai 111 proc., pie kam tiros krievu apgabalos, kā piem. — centrālā melnzemes ekonomiskā rajonā, tas ir vēl daudz mazāks, tikai 103 proc. Krievu zemā dzimstība radījusi krievu procentuālā skaita samazināšanos deviņās savienotās republikās: Uzbekijā, Kazachijā, Gruzijā, Azerbeidžanā, Kirgizijā, Tadžikijā, Armēnijā un Turkmēnijā. Piem. Azerbeidžanā krievu skaits noslīdējis no 13,6 proc. uz 10,0 proc., Turkmēnijā no 17,3 uz 14,5 proc. u.t.t. Gruzijā krievu skaits samazinājies pat absolūtos skaitļos un tur 1970. g. bija 9000 krievu mazāk nekā 1959. g. Pat pašā Krievijā (KPFSSR) mazākuma tautību dzimstību skaits bijis augstāks par krievu un tāpēc krievu skaits krities no 83,3 uz 82,8 proc. Rezultātā krievu skaits (128 miljoni) visā Padomju Savienībā arī sācis lēnām mazināties: ja 1959. g. tas sasniedza 55 proc., tad tagad tas atkritis atpakaļ uz 53,2 proc.

Āzijas un Kaukaza tautu dzimstību

ofensīvai var būt nākotnē tālejošas sekas. Tā mazīna rusifikācijas iespējas un pašmazam sāk apdraudēt arī krievu dominanci. Ja šī tendence turpināsies, tad pēc nākamjiem desmit gadiem krievu skaits var noslīdēt zēl zemāk un tas vairs nepārsniegtu pusi no Padomju Savienības iedzīvotājiem.

Pagaidām, protams, rusifikācija ir guvusi panākumus. 13 miljoni nekrievu uzdevusi krievu valodu kā savu dzimto valodu. Tas ir 3 miljoni vairāk nekā 1959. g. skaitīšanā. Šie trīs miljoni galvenām kārtām nāk no ukraiņiem, baltkrieviem, poļiem, žīdiem, vāciešiem, kas izkaisīti pa dažādiem krievu apgabaliem, kā arī no Sibīrijas un Tālo austrumu mazajām tautībām, kur skolās par mācību valodu ieviesta krievu valoda. Turpretim 14 lielo nekrievu republiku iedzīvotāju lielais vairums (95 līdz 99 proc.) joprojām turas pie savas mātes valodas un risifikācijai maz panākumu. 95,2 proc. no latviešiem uzdeva latviešu valodu par savu dzimto valodu, t.i. mazliet vairāk nekā 1959. g., kad šis skaits bija 95,1 proc. Patiesībā šis skaits Latvijā būs vēl lielāks, jo tagad publicētie dati attiecas arī uz tiem 88.000 latviešiem, kas vēl dzīvo Krievijā un citās republikās.

Krievu valodas mācīšana visās skolās un lietošana valsts iestādēs ir devusi krievu valodas prasmes pieaugšanu pie nekrieviem. No 100 miljoniem nekrievu 41,9 milj. nosaukuši krievu valodu par otu valodu, ko viņi pārvaldot. Tomēr 52,1 miljoni joprojām nepārvalda krievu valodu. Atzūmējams, ka latvieši uzrāda samērā lielu krievu valodas pārvaldīšanu — 45,2 proc., turpretim lietuviešiem un igauņiem šis procents ir mazāks (35,9 un 29,0 proc.). Tātad ap 700.000 latviešu joprojām neprot krievu valodu.

No Baltijas balstīm visizdevīgākā stāvoklī atrodas Lietuva. Tur lietuviešu procents pat netaudz pieaudzis: no 79,3 tas kāpis uz 80,1. Krievu skaits Lietuvā sasniedz tikai 8,6 proc. un patiesībā stāvējis pēdējos desmit gados uz vietas. Toties daudz ļaunāki apstākļi Igaunijā un sevišķi Latvijā. Igaunju procents samazinājies no 74,6 uz 68,2 proc. un krievu skaits tur ir 24,7 proc.

Latvijā tagad latviešu ir vairs tikai 56,8 proc. Iedzīvotāju kopskaits ir 2.364.000 (1959. g. 2.093.000). Pēc tautībām iedzīvotāji sadalās šādi: latvieši 1.342.000 (1.298.000) jeb 56,8 proc., krievi 705.000 (556.000) jeb 29,8 proc.,

Brāz bangas, tu naidīgā pretvara —
Mēs tāles sniegsim, kur laimība!

Rainis

baltkrievi 95.000 (62.000) jeb 4,0 proc., poļi 63.000 (60.000) jeb 2,7 proc., ukraiņi 53.000 (29.000) jeb 2,3 pr., lietuvieši 41.000 (32.000) jeb 1,7 proc., žīdi 37.000 (tikpat) jeb 1,6 proc., citas tautības 28.000 (19.000) jeb 1,1 proc. Latviešu, poļu un žīdu skaits procentuāli mazinājies, bet visu pārējo tautību — pieaudzis. Absolūtos skaitļos latviešus pieaugums ir 44.000, bet krievu skaits Latvijā pieaudzis par 149.000 No šī skaita aptuveni kādi 50.000 ir Latvijas krievu dabiskais pieaugums, bet ap 100.000 ir ieceļotāji, kas iepludināti Latvijā. Tas pats sakāms par 24.000 ukraiņiem un 33.000 baltkrieviem. Arī no viņiem apm. trešā daļa pieskaitāma dabiskajam pieaugumam, bet pārējie ir ieceļotāji.

Šie skaitļi nevienu Latvijas attīstības nopietnu vērotāju nepārsteidz. Viņi pat izrādās mazliet labāki, nekā pirmās ziņas no Rīgas liecināja. Taču tautas skaitīšanas dati apstiprina mums visiem ļoti zināmos apstākļus: ļoti zemo latviešu dzimstību, lielo krievu un citu nelatviešu ieplūdumu Latvijā, kas nākamajos desmit gados var pārvērst latviešus par minoritāti savā zemē.

Taču tas nav izšķirošais faktors, jo šie dati rāda, ka latviešu pārkrievošana uzrāda tikai nelielus panākumus. Latviešu nacionālās kopības apziņa un grība dzīvot kā tautai, saglabājot savu valodu un nacionālo kultūru, ir liela un sevišķi stipra tā ir latviešu jaunatnē, kaut arī tā nav dzīvojuši neatkarības laikmetā. Tāpēc, runājot ar mūsu Fricā Mendera vārdiem, ir jāsecina: „Latvijā tagad valda vispārēja pārliecība, ka šobrīd ir tikai viens kardināls un likteņīgs uzdevums — ir jāpretojas rusifikācijai pasīvi un aktīvi, ar visiem lietderīgiem līdzekļiem”. Uz to no jauna mudina 1970. g. tautas skaitīšanas rezultāti.

B.K.

Pēteri Aigaru pieminot

10. maija vēla vakarā mūs sasniedza skumjā ziņa, ka tās pašas dienas rītā Londonā miris dzejnieks Pēteris Aigars. Viņa atstāto literāro mantojumu vērtēs literatūras kritiķi. Taču Pēteris Aigars nebija tikai dzejnieks, viņa darba lauks nebija tikai dzeja. Viņš daudz rakstīja mūsu trimdas presē par sabiedriskiem jautājumiem, par mūsu tautas dzīvības interesēm.

Pēteris Aigars pieeju grūtām problēmām raksturo vispirms dziļa tīcība latviešu tautas dzīvotspējai, vēlēšanās nesaistīgt vakardienas uzskatu rāmā mierā, kā arī tolerance pret citu uzskatiem un domām. Diemžēl, šis tolerances pietrūka dažkārt citiem pret viņu, kā piem., tajā laikā, kad viņš atstāja Londonas Avīzi.

Vai viņš nekad nekļūdījās, vai viņam vienmēr bija taisnība? Droši vien nē. Arī „Brīvība” dažkārt parādījās rindās, kas bija kritiskas pret Pēteris Aigara izteikto. Taču viņš, viens no samērā reti — īsts Eiropas kultūras cilvēks šī vārda īstenā nozīmē, to neņēma ļaunā, uztvēra kā pašsaprotamu lietu, ka katram atļauts kritizēt un vērtēt katru. Tas bija godīgi no abām pusēm.

Pēteris Aigars šad tad sūtīja pa rakstam mūsu izdevumam. Tikai pāris nedēļas pirms savas nāves viņš mums atstāja šinī „Brīvības” numurā ievietoto rakstu un dzejoli.

Pēteris Aigaru guldīja zemes klēpī Londonā 15. maijā. LSDSP mūžībā aizgājušo dzejnieku godināja ar ziedu velti.

J. R.

DVĒSEĻU SAKARI

Laiks nav darbojies nevien pret mums, bet ir devis arī savu tiesu jaunu atzīpu. Mēs šodien daudz noteiktāk apzināmies, ka latviešu tautas eksistence nav tik daudz atkarīga no svešumā aizklīdušiem, bet no tiem, kas palikuši dzimtenē, no šo divu nevienādo daļu radniecības apziņas. Centrifugālie spēki, kas rāva mūs katru uz savu pusi, ir zināmā mērā uzveikti. Mēs jau bailīgi sākam lietot vārdus — kultūras sakari, kaut gan šie vārdi būtiski neizsaka ne šodienas, un vēl mazāk rītdienas vajadzības. Vārdus „kultūras sakari” lieto vietā un nevietā, tie novalkāti. Kultūras sakarus vēlas ekspluatēt čekas filiāle, lai apeļētu pie mūsu nacionālā sentimenta, bet šis mēģinājums ir nolemts neveiksmēi. Mēli paši sevi atmasko. Amorālas rokas nevar celt cildenas draudzības celtnes. Mums ir palikusi viena valoda, viena kultūra, vai tas Kremlim patīk, vai nepatīk. Kultūras sasniegumi nekad nedibinās uz šķiras, bet nācījas bāzes. Nav ne šķiriskās rakstniecības, ne mūzikas, ne šķirisko tautas gara mantu. Kā mums trūkst — tie ir dvēseļu sakari, ciešākas vienota likteņa apziņas ar tautas brāļiem un māsām dzimtenē. Pasauls uzskati var būt vienas un tās pašas tautas locekļiem dažādi, tie var piederēt dažādām reliģijām, vai pat antireliģijām, nemaz jau nerunājot par ražošanas sistēmām.

Ir kaut kas būtiskāks un pārļācīgāks, kas tautas tur kopā. Tas stāv pāri programmām, baznīcām un saimnieciskām teorijām. Kas ir šis neformulējamašs liels, varbūt var atbildēt mūsu tautas dziesmu sējumi, mūsu nēgarās vēstures izcilākie notikumi, mūsu un mūsu tautiešu klusākie sapņi. Es nevaru aizmirst vārdus, kurus dzirdēju no kāda dzimtenes latvieša. Viņš teica, valdot iekšējo satraukumu, klausoties mūsu „sasniegumu” izklāstu: „Nevar taču aizmirst, ka latviešu tauta ir sadalīta nevienlīdzīgās daļās. Un ja viena daļa ir slima, tad viņa jāārstē, nevis jānīcina...” Šajos divos teikumos, manuprāt, ietverta visa mūsu nacionālās darbības programma tuvākiem un varbūt arī tālākiem gadiem.

Ir jāizšķiras par svarīgāko: tautu vai valsti. Cīnīties vārdiem par valsti ir viegli, bet atstājot novārtā tautu, zaudējam visu. Nevien trimdā, bet arī dzimtenē, liekas, pēdējos gados latvieši ir nākuši pie atziņas, ka pirmkārt ir saglabājams tautas kodols, lai kādreiz, tuvākā vai tālākā nākotnē, soļotu uz valsti. Padomju Latvija nav ne mūsu valsts mantiniece, ne tās vēstures turpinātāja. Tā vispār ir valsts surrogāts, kurai nepiemīt neviena no istas valsts pazīmēm. Pie šīs rūgtās patiesības cilvēki Latvijā ir pieraduši, bet viņu dvēseles to nav akceptējušas.

Imants Ziedonis, apzinīgi vai neapzinīgi, raksta Epifanijās:

„Saka — plāpāt liet ūdeni. Bet kas gan ir ūdens stichija pret plāpāšanas stichiju! Cik ir to, kas aizgājuši bojā no ūdens, to rāda statistika. Bet cik ir to, kam nav vairs dzīves viņu (tas ir plāpu) dēļ, to statistika nerāda, baidās. Humānisma vārdā, visu neaizsargāto cilvēku vārdā, atbrīvojiet cilvēkus, pasargājiet savus draugus, savus mīļos no briesmīgās vientuļības sajūtas, kāda rodas, kad runā plāpa un nevēģa...” „Plāpas ir nekaunīgi plēsoņas. Viņi apriņj vājākos”.

Ziedonis nav Solženicins, viņš nav arī Sīņavskis, kas patiesības labad uzņem-

tos upurus, bet viņš ir pateicis daļu patiesības, kas attiecas uz abām mūsu sadalītās tautas daļām. „Plāpas ir nekaunīgi plēsoņas. Viņi apriņj vājākos”. Nav šaubu, ka 99 proc. latviešu vēlas saglabāt savu nacionālo seju, valodu. Kurp vērsas viņu skati pēc palīdzības tumšā vēstures naktī, kad visas bākas dzisušas? Viņi nemeklē draugus ne pie krievu, ne vācu šovinistiem. Šie divi nezvēri II pasaules karjā ir pārāk daudz izlakuši latviešu asiņu. „Mums simpātiskie valstsvīri nav meklējami Vācijā. Arī ne Anglijā, kas nekaunīgā veidā profitēja no latviešu tautas sīkā uzkrājuma, norēķinoties ar krieviem,” runā Latvijā.

Vai šī patiesības balss būtu apluksināma? Arī tad, ja runātu dažī nēdaudzīe? Augstās domās tautieši Latvijā nav arī par sarkano strēlnieku pēctečiem, kurus zīdījušas krieviešu krūtīs. Tas nav rasu naidis, bet nacionālās apziņas, kurā likās nomākta, spontāna atmoda, pašizardzības instinkta uzvara. Šie renegāti ar latviskiem uzvārdiem, bet bez latviešu valodas, Rīgā veic galveno kolonizācijas procesu, jo renegāts arvien ir lielāks patriots par savu maizes devēju.

Bet dvēseļu sakari ir pirmā un galvenā nepieciešamība. Par spīti aizspriedumiem, čekas intrigām, trimdinieku vientiesībai, par spīti asimilācijai dvēseļu sakari, gara tilti ir nepieciešami, lai tauta saglabātos. Otrās nozīmes principiem, programmām, rezolūcijām ir jāpiekāpjas šīs lielās nepieciešamības priekšā.

Šo sakaru izkopšanai būtu aplami rakstīt pamācības, vai pat izdot rokas grāmatas. Tautas nēdzīvo — vadoties no rakstītiem priekšrakstiem. Tautas dzīvie spēki, tāpat kā strauti pavasarī, atrod ceļu uz upēm un jūrām, apejot akmeņus, pakalnus un aizsprostus. Dvēseļu gudrība ir daudzsolāka nekā aplēsuma gudrība. Tautas saglabāšanas process notiek instinkti. mums tikai jānācās saklausīt šos instinktu mudinājumus un mājienus. Vēsture māca, ka dažkārt neieedomājamas lietas kļūst īstenība un uz visstiprākiem prāta balstiem celtās pilis sabrūk.

Ja Vilis Olavs mudināja apvienot un saglabāt tautu, tad, kad vēl nebija Latvijas valsts, arī tad ar viņa vārdiem runāja latviešu tautas dzīvības instinkts, dzīvības slāpes, kurpu mēru nenosaka ne mūsu draugi, ne pretinieki, bet katras tautas dvēseļu dināmisms.

Pēteris Aigars†

Pazudusi „Latvija”

Kad Padomju Latvijas sportistiem iesākās pirmie sporta sakari ar rietumu valstīm — ar Zviedriju — tā saucamā valstu sacīkšu mērogā, treniņtēpus rotāja vienkāršs uzraksts — Latvija. Treniņtēpi, protams, vairs nebija kādreizējā brīvās Latvijas ķiršu sarkanā krāsā. Šī krāsa bija likumsakarīgi „novākta”, tēpi bija melni, uzraksts balts. Divās pēdējās reizēs, kad Stokholmā viesojās basketbolisti un bokseri, uzraksts Latvijā bija pazudis. Kāpēc? Vai plānā bija pietrūcis burtu? Kādi ideoloģiski motīvi?

Zviedri mazliet pabrīnījās, dažs pat domāja, ka tomēr esot svinīgāk kaut vai nedaudz krāšņuma šādās retās reizēs, kādas valstu sacīkstēs tomēr ir.

No latviešiem pašiem nekāds paskaidrojums nebija iespējams iegūt. Vienīgi — esot runāts, ka uz lielo spartakiādi šovasar Maskavā būšot jauni tēpi ar visiem uzrakstiem.

Pēteris Aigars†

MŪZIGĀ ĶECERIBA

Nemeklējiet vistaisnos starp svētiem, Taisnāko tikums ir gruvežos gāzts; Visiem šīs pasaules izredzētiem Nolikts, kopš dzimšanas, ķeceru lāsts.

Visiem, kas reizi pret tumsoniem stājas, Visiem, kas ausmu pēc saulrieta jauž, Karātāvās ir jākarājas, Jāsagaida, kad kaulus tiem lauž.

Nav tādas varas, kas šaurākiem prātiem Iespētu vārtus uz plašumu vērt; Cietumiem, pretspēka sadragātiem, Vergi vēl augstākus vaļņus nāk bērt.

Ilgāk par gaismu būs negaisma slāvā, Dzīlāk par draudzību dzietus dzīs naidis; Rūpju un raizju un vājību lavā Pazudīs tempļis un minarets slāids.

Zilējot zvaigznes, kas debesu griestos, Rokoties zemē, kur saknes dzen stāds, Stāvēdams sardzē, lai virpuļi grieztos, Mūžam ir nomodā ķeceris kāds.

Nav tādas ābeles, zāles, ne zieda, Skaudīgās acis ko neienist...

Arī Kristus kā ķecerim sprieda Nāvi pie krusta kāds tiesnesis šķists.

Min. Roberts Liepiņš

piesūtījis mūsu partijas priekšsēdim sekojošu vēstuli:

Ļoti godātais priekšsēža kungs, trimdas presē lasīju sēru vēsti par Dr. F. Mendera nāvi Rīgā.

Tas ir liels zaudējums Latvijai un visai mūsu lietai, bet reizē pierādījums viņa nelokāmai stājai, ko pat varmācīgs okupācijas režīms nav bijis spējīgs salauzt.

Nelaiķis man, kā īsts savas tautas dēls un cīnītājs, arvien paliks neizdzēšamā piemiņā.

Lūdzu Jūs pieņemt un nodot LSDSP Ārzemju Komitejai manas patiesas līdzjūtības apliecinājumu.

Ar draudzīgiem svēicieniem

Jūsu Roberts Liepiņš.

Ak, tauta, kā tu krāpta tiec...

Vai kāds vienkāršs padzīvēks drīkst apgalvot pretējo tam, ko ir teicis Ļepiņš? Nu, lai tik pamēģina!.. Bet Brežņevs — drīkst!

Ļepiņš rakstīja: „Milzīgais rūpniecības pieaugums un apbrīnojami ātrais ražošanas koncentrācijas process arvien lielākos uzņēmumos ir viena no visraksturīgākajām kapitālisma īpatnībām”. (Skat. Padomju Latvijas Komunisti š.g. 4. num., 71. lpp.)

Jau Čruščovs teica, ka padomju rūpniecība attīstās tik strauji, ka drīzi pārspēsot Ameriku. Rūpniecības uzņēmumi Padomju Savienībā ne tikai pieaug, bet tiek bez tam vēl saslēgti „firmās”, trestos un citās milzīgās ražošanas apvienībās. Ar vārdu sakot, Padomju Savienībā atrodamas taisni tās pazīmes, kurās Ļepiņš uzskaitīja par visraksturīgākām kapitālismam. Tā tad Padomju Savienībā ir attīstīties kapitālisms, valsts kapitālisms, jo visi lielle uzņēmumi pieder valstij.

Bet par spīti tam L. Brežņevs, kopā ar saviem pakalpiņiem (Vosu, Beluchu un tūkstošiem citu), apgalvo, ka Padomju Savienība esot jau izgājusi cauri sociālismam un tuvojoties komūnismam. Un, to teikdami, viņi pat godīgi nenosarkst.

„Strausu jau var saukt par govi”, raksta padzīvēks „Krokodil”, „bet pieņu no viņa tāpēc vien tu gan nevarēs izslaukt”.

Balsis un atbalsis pāri robežām

Autorus dzimtenē iztaujā. Lietas labad. Atbild katrs kā māk un kā uzdrošinās. Kāpi tvepam pēdējo — uzdrošināšanas. Krievu pretestības rakstnieks Andrejs Amalriks apgalvo (vēstulē Anatolijam Kuzņecovam, sk. JG. nr. 82-71), ka tā gan esot vāji apkopta īpašība padomju rakstnieku raksturos. Amalriks zina, par ko viņš runā. Tie, kam pieder varonīgā uzdrīkstēšanās īpašība, netiek varbūt rakstnieka godā, tie dara ko citu, „pieraksta” sevi pašu pilnu, pamēta tāpat vārdos un lapinās kaut ko no sevis tuvākjiem draugiem un apkārtnē. Šis un tas tiek folklorai. Taču tas vien par maz, vajaga bargos politiskos nodokļus, bet pāri kaut kam jāpaliek. Un paliek. Par šo paliekamo daļu autori cīnās, cīnās arī viens otrs saprātīgs partijais cilvēks un oficiālo izdevumu redaktors. Visi kopā — kamēr atskan jauns vārds. Guldz jauni ūdeņi, meklējot gultnes un graužot krastus. Lietas labad.

Dzejnieks Imants Auziņš, atbildot jautājumam — kas jums sagādājis patiesu gandarījumu vai vislielāko vilšanos Rakstnieku Savienības izdevumos „Literatūra un Māksla” vai „Karogs” — saka: „Abos izdevumos maz materiālu par emigrācijas literāro dzīvi, būtu vajadzīgi raksti, apskatī, tāpat labāko stāstu, dzejoļu un tamlīdzīgas publikācijas” (LuM, nr. 14-71). Redaktors atzinis, ka šim vārdam ir jāatskan.

Imants Auziņš ir ievērojams dzimtenes dzejnieks, bet Pēteris Zelle — vīrs ar daudzējādā „smagākām” kvalifikācijām. Viņam pieder laikraksta „Literatūra un Māksla” pirmās lapaspuses, kurās viņš autoritātivi iztirzā sociālistiskās literatūras un mākslas jautājumus. Vienā no saviem pēdējiem rakstiem (Lum, nr. 17-71) Zeile pieskaņas t.s. atsvešināšanās problēmai un tadā sakarībā citē vairāku trimdas autoru (Zentas Mauriņas, Rūtas Skujiņas, Jāņa Sarmas) darbus un tajos izteiktās domas. Zeile to dara nopietnā stilā, nepaceļot balsi, neliejojot kādus klišeiskus, polemiskus epitetus. Beigās Z. piezīmē: „Emigrantu literatūrā, kā jau atzīmējām, dominē traģiskais vai arī ironiskais, kas aplūkotajā Sarmas romānā „Rotaļa bez notekumiem” sakrīt ar atsvešināšanās pieņemšanu, samierināšanos ar to, bet sociālistiskā reālisma rakstnieku darbi par dzimto zemi raksturīgi ar skatījumu parametru daudzpusību”. Drošības vai lietas labad?

Pēdējā kopējā „republikas tēlotāju mākslas izstādē”, kā var nojaust, izstādīt darbi ar plašu tematiku. Mākslas kritiķe R. Lāce raksta (LuM, nr. 14-71), ka „vēsturisko temu apcere, kas bija raksturīga vairākām pēdējā laika republikas stājmākslas izstādēm, tagad atbalsojas tikai nedaudzos darbos”. Citiem vārdiem runājot, mākslinieki varējuši vairāk izstādīt savām intūcijām un tieksmēm tuvākus darbus. Par to liecina arī darbu nosaukumi: E. Iltneres „Grieze griež”, Dž. Skulmes „Ģimene”, J. Zemīša „Svētdiena Tornakalnā” u.c. R. Lāce arī atzīmē, ka stājgleznotāji šoreiz runā intimā valodā, liriskos toņos, nesaistoties darba un citu sabiedrisku parādību tēlojumos, bet gan izvēloties tādus no intimās sadzīves. Populārs kā glezniecībā tā skulptūrā ir joprojām portrets. Skulptūrā ar sava personīgā cirtiena raksta iezīmēm izceļas tēlnieces L. Davidovas-Medenes dar-

bi. Pēc laikrakstā „Literatūra un Māksla” ievietotiem attēliem spriežot, radoša un jaunās līnijās ievirzīta ir šodienas grafika. Interesants pārstāvis — Dainis Rožkalns. Joprojām klusajām dabām uzticīgs ir Nikolajs Breikšs, kas izstādījis monumentālu kompozīciju „Klusā daba”. Mūsu mākslinieki dzimtenē strādā „platā vālā”, tēlotāja māksla nav sastingusi, kā to varbūt kādreiz liecēja oficiālo izstāžu klāsts, bet arvien attīstās un zarojas, Lietas labad.

Miervaldis Birze, atbildot teātru gadām par latviešu oriģināllugu trūkumu, pagriež lietas otru pusi: latviešu oriģināllugām trūkst teātru (LuM, nr. 18-71). Ne mazāka tajāsnība. Tāpat kā trimdā. Nupat Stokholmas amatieji rādīja Richarda Rīdznieka „Spoguļu sienas”. Luga visur guva atsaucību un radīja

diskusijas. Bet līdz šim par to nekādu interesi nav izrādījušas tās latviešu teātra vienības, kurās vada un kurās darbojas profesionāļi jeb vismaz pusprofesionāļi spēki. Režisors un aktieris dzimtenē Alfrēds Janušāns saka, ka daži režisori latviešu autorus nemīl. Tad nu: visu zemju latviešu oriģināllugu autori, savienojieties! Miervaldis Birze prasa vismaz lūgas iespiest un izdot, lai tās varētu lasīt. Pievienojamies. Lietas labad.

Dzejnieki labprāt apdzied ceļus. Tie aizved mūs, tie atved mūs un varbūt kādreiz arī savedīs kopā: balsis un atbalsis. Lietas labad. Dzimtenes dzejniece Marta Bārbale dzejo: „Ceļi kā māmuļu priekšauti Uz dienu šūpolēm plīv. Ar sauli un vēju piežauti, Ar visu, kas pasaulē dzīvs”. (Lub, nr. 18-71).

Gu.

Noraida uzbrukumu Rainim

Noraida uzbrukumu Rainim

Kautgan ir pagājuši vairāki mēneši, kopš A. Rieksta uzbrukuma dzejniekam Rainim Laika „Lasītāju balsis”, kur viņš mēģina attaisnot savu rīcību, kāpēc norāvis no sienas Raiņa ģimenes Garezera vasaras vidusskolā, līdz šim trūkst pilnīgāka atspēkojuma šim uzbrukumam. Ar pateicību jāpiemin Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieka raksts „Isredzīgs patriotisms” 15. nov. Lasītāju balsis.

A. Rieksta pārmetums, ka Rainis nevēlējās brīvo Latviju, ir pilnīgi nevietā, kā to liecina Raiņa rindas: „Mēs ne pret vienu nejutām naida, mēs tikai negribam, ka mūs spaida. Mēs negribam kalpot ne austrumam, mēs negribam vergot ne rietumam. Ir Jāni, ir Mikeli turam mēs svešus, tie kungi mums nebūs, mēs iztiksim bešus”. Raiņa pirmais dzejoļu krājumiņš pēc atgriešanās no trimdas bija „Sveika, brīvā Latvija”. Rainis piedalījās arī valsts jaunveidošanas darbā kā Satversmes sapulces loceklis, parlamenta loceklis (Saeimas deputāts), Mākslas departamenta direktors un Izglītības ministrs (1927. g.). Atbildot apsveicējiem 60 g. jubilejā (1925. g.), Rainis teica: „Un mans skajstākais sapnis kļuvis paties — ir Latvija”.

A. Rieksts uzbrūk Rainim arī par sociālismu, aizmirstot, ka Raiņa ģimenes skolā reprezentē Rajni kā dzejnieku, nevis kā politiķi. Izglītotam cilvēkam jāprot izšķirt šīs divas lietas. Kā var noraut no sienas dzejnieku, kas mums atstājis tādas dzejas pērces kā Senatne, Karalmeita, Lauztās priedes, Sāpes un cerības, Daugav' abas malas, Darba vara (Runas ir garas, darbs ir iss, no darba varas liktenis trīs), Mazie darbi (Nenogrīmt mazajos darbos un ikdienā nezaudēt zvaigznes, dūmains un putekļains darbs, gaišas lai debesis stāv), Pats (Tu citu labā darbodamies attīsti pats savus spēkus negurstošā kaŗā. Un mūžīgs darba lauks būs tavā varā, un mūžam jaunots spēks un ieroči. Bet sargies būt kā nabadzīgie garā, kas, sevi projām sviežot, laimīgi uz tevi spļaus un samīs tevi barā. Pats cīnies, palīdz, domā, spried un sver, pats esi kungs, pats laimei durvis ver!), Kalnā kāpējs (...Tad kļūsi vientuļgāks gads pēc gada, no tevis atšķelsies pēc drauga draugs, rets ceļotājs, kas būs tev dvēslē rada, un reta puķe, kas tev klinītis augs. Tad zudīs arī tie, un kalnu tālēs bezgala klusums sirdi tevīm žņaug,

tev nebūs dusas atrast ledus gālēs. Visapkārt tevi ledains vairogs segs, bet visas zemes ilgas krūtīs degs.)

A. Rieksts apgalvo, ka Rainis esot noliedzis Dievu. Šai sakarībā nedrīkstam aizmirst Pestītāja vārdus: „Ne ikkatrs, kas uz mani saka: Kungs! Kungs! ieies debesu valstībā, bet tas, kas dara mana debesu Tēva prātu”.

Raiņa dzīve un darbi pierādīja viņa ētiski augsto personību. Viņa morāliski-ētiskie principi izpaužas Zelta zirgā, jāzepā un viņa brāļos u.c. darbos, piem.: „Lauj sevīm pāri darīt, jo tu hiels, un sevi neaizstāvi, jo tu stiprs... Un citu nesamin, jo tu to spēj, — bet pacel citu, un tu celsies pats”. Šis un citi mīnētie citāti lai agādina mums, iekams to aizmirstam, kādas vērtības mums atstājis dzejnieks Rainis.

Beidzot jāpiezīmē, ka Raiņa ģimenes noņemams, A. Rieksts ir pārkāpis arī savas varas robežas. Viņa pagarbais tituls pie paraksta (Vidienes apgabala vasaras skolu fonda kasieris un Garezera celtniecības darbu vadītājs) vēl nedod tiesību noņemt no sienas dzejnieku ģimenes. Tik svarīgu jautājumu, kas skar visu latviešu tautu, nevar izlemt tikai lokāli vai pat vienpersonīgi (ja Rainis neder vienai latviešu skolai, viņš neder arī citām). Laimīgā kārtā šis jautājums mums trimdā nav jāizlemj, jo tas tika izlemts jau brīvajā Latvijā. Arī pēc 1934. g. 15. maija pārmaiņām nodāja par Raini latviešu literatūras vēsturē nedz pamatskolās, nedz vidusskolās netika svītrotā un bija jāmacās tāpat, kā pirms tam.

Pašās beigās A. Rieksts pārmet, ka Garezera pastāvēšanas laikā viņš neesot tur redzējis citu rakstnieku ģimenes, kā vienīgi divas Raiņa bildes. Domāju, ka Garezera vidusskolai nebūtu iebildumu pielikt pie sienām arī citu rakstnieku ģimenes, ja kāds tādas uzdāvētu, bet kāpēc raut nost tās pašas divas, kas jau bija?

Albins Dravnieks, Detroitā, Mich. Redakcijas piezīme: šo rakstu „Lajka” redakcija atteicās iespiest.

Padomju cilvēka ilgas

Padomju žurnāla „Krokodil” š.g. 11. numurā lasām:

- Kāpēc tu tik noskumis?
- Vēljos izmainīt 500 dolaru.
- Vai tad tas tik grūti?
- Tas ir viegli, bet man jau nav to dolaru.

Jāņa Broliša grūtais uzdevums

J. Brolišs, Antikomunisms un nacionālais jautājums. Daži tēmas aspekti, izd. Liesma Rīgā 1970, 138 lpp., metiens: 2000 eks.

Biedra Nikitas Sergejeviča valdīšanas jeb t.s. subjektīvisma periodā simpatiskais Māras zemes dēls Jānis Brolišs darbījis par padomju atašeju Stokholmā. Viņš daudzreiz stokholmiešiem palicis labā atmiņā. Vēlāk Brolišs beidza partijas augstāko skolu Maskavā, ieguva filozofijas zinātņu kand. gradu — un kad nobriedis tam prāts, top lieliem darbiem aicināts.

Grāmatā „Antikomunisms un nacionālais jautājums” Brolišs uzņēmis dot prettriecienu „nacionālistiska satura ideoloģiskām diversijām, kas savos viltojumos īpašu uzmanību pievērš Latvijas, Lietuvas un Igaunijas padomju republikām, izplatot melīgus izdomājumus par Latvijas vēsturi un tagadni”. Aprādīts, ka šis darbs „domāts plašām lasītāju aprindām”, par ko tomēr jāšaubās, jo tā metiens tikai 2000 eks., no kurām liela daļa izsūtīta „tautiešiem klaidā”.

Brolišs samērā plaši citē trimdas autoru darbus, lai gan ne vienmēr minot autora vārdu. Pieminēti ir E. Andersons, V. Bastjānis, A. Bērziņš, F. Cielēns, U. Gērmanis (četrās vietās gan noklusēts „ka citāts ņemts no U.Ģ. darba”), B. Kalniņš, A. Švābe, N. Valters un K. Zariņš. Bez tam, kā jau izglītots vīrs, Brolišs izmantojis arī vēl citas impervalstis izdotas grāmatas. Kā jau tas pieklājies, savu apcerējumu viņš iesāk ar sociālistu atzinumiem un nopamatojumiem — „tauta, kas verdzina citu tautu, kaj pati sev važas” (K. Markss) un „imperālists ir laikmets, kad saujņa lielo valstu arvien vairāk un vairāk apspie visas pasaules nācijas” (Leņins). Tiktālu viss būtu kārtībā, bet grūtības sākas, kad jāizskaidro „tekošais moments”.

Lielkrievu šovinisma orgijas padzemē nav vairs iespējams noslēpt. Un Brolišs rezignēti konstatē: „Carisma koloniālo politiku un praksi viņi (rietumvalstu pētnieki un publicisti) identificē ar nacionālajām attiecībām Pad. Savienībā. Objektīvajā nāciju uzplaukuma un tuvināšanās procesā viņi saskata tikai vienu momentu, proti, nāciju savstarpējo tuvināšanos, kuru iztēlo kā mazo nāciju likvidāciju, tām ieplūstot kvantitatīvi lielajās”. (7. lpp.) Taču to atspēkot nav arī Broliša spēkos, kāpēc viņš steidzas aprādīt, cik grūti nacionālajām minoritātēm klājas impervalstis. Atgriežoties pie sociālistiskās sadraudzības problēmām, autors spiests konstatēt: „Mūsdienu politika un sociālā pieredze apstiprina, ka ultrašķiriska pieeja, nacionālā momenta ignorēšana praksē noved pie nacionālisma, šovinisma. Tāpēc visi nacionālā jautājuma aspekti marksistiski leņinskajām partijām jāpatur uzmanības centrā”. (22. lpp.) Viņš piebilst: „Šāds vērtētājus (buržideologus) iepriecina mūsu agrākās kļūdas”. Tāpēc izvērsot socnāciju tuvināšanās procesu jāšķiro nacionālais (darbaļaužu internacionālās bagātības daļiņa) no nacionālistiskā (sagrozīts nacionālais, kas mīnēto procesu kavē). Bet kur tad ir robeža? Brolišs nopūšas: „Tiesa, atšķirība starp nacionālo un nacionālistisko, robeža, aiz kuras nacionālais pārvēršas nacionālistiskajā, ne katrreiz ir skaidri pamanāma”. (27. lpp.) Jānis Brolišs droši vien atceras kādas grūtības biju-

šas ar viņa paša vārddienas svinēšanu.

Daudz jauka humora Brolišs attīsta nodajā par vēstures viltošanu. Lielākais buržvesturnieku grēks esot tas, ka „tiek izplatītas ilūzijas par šo (Baltijas) valstiņu patstāvību un neatkarību laikā no 1919. līdz 1940. gadam”. Bet lai šo „ilūziju” satriektu bija vajadzīgs ne vairāk, ne mazāk kā 2. pasaules karš un nolīgums ar vislielāko kara noziedznieku Ādolfu Hitleru. — Vienā vietā autors apgalvo, ka „Antante un Vācija tika organizējušas Latvijas, Lietuvas un Igaunijas buržvāziskās valstīņas” (28. lpp.), citur — ka antante atbalstīja nedalāmās Krievijas atjaunošanu un nevēlējās atzīt Baltijas valstu neatkarību (39., 40., 50., 51. lpp.). Bet Brolišs galu galā nav vēsturnieks un tāpēc par daudz ko aizbildināms. Viņam nākas tomēr atzīt, ka buržvesturnieki gluži jēdzīgi rakstījuši par 1917./18. gada norisēm — nav noklusējuši tautas masu radikālo noskaņojumu tajā laikā, Latvijas Pagaidu valdības grūtības u.t.t. Viņš gan neapmierināts, ka nav izdevies pasaulei iestāties, ka Baltijas valstis 1940. gadā notikusi „sociāla revolūcija”, jo vienmēr tiekot norādīts uz „padomju karaspēka klātbūtni revolūcionāro notikumu laikā” (63. lpp.). Vienīgais glābiņš no šādiem vēstures viltojumiem būtu, ja padpētnieki atrastu dokumentus vai vismaz zvērinātus lieciniekus, kas apliecinātu, ka īstenībā nekādi padomju militārie spēki toreiz Baltijā neatradās, bet tikai darbaļaužu sarkanā gvardē, kuŗas dalībnieki bija izlaidusi kreklus no biksēm laikā, tādā veidā zināmā mērā atgādinādami padomju miermīlīgos tēvijas sargus. Ja šādu objektīvu nopamatojumu neizdosies noformēt, tad arī turpmāk būs vien jāsamierinās ar pašreizējo stāvokli historiografijā.

Pēc Broliša domām (pareizāk: dubultdomas, jo tik naivs viņš tomēr nav) nesmuki esot runāt par padomju koloniālismu. Šai sakarā nevajagot skatīties uz vadošo personu nacionālo piederību (69. lpp.). Krievi tikai sniedz atpalikušajiem latviešiem savu brālīgo palīdzību, apgādādami iedzīmos ar vadītājiem kadriem. Tāda ir objektīvā patiesība. Citādi Pad. Latvija ir pilnīgi suverēna — var izstāties no sadraudzības (bet negrib), var izveidot savu armiju un nodibināt diplomātisko pārstāvniecību ārvalstīs (arī negrib).

Par rusifikāciju neesot pamata runāt, bet vienīgi par asimilāciju, kas esot dabisks process. Bez tam — „Jebkuŗam PSRS pilsonim neatkarīgi no viņa nacionālās piederības ir tiesības izvēlēties dzīves un darba vjetu”, paskaidro Brolišs. Ja nu krieviem patik dzīvot Latvijā, bet latviešiem Kazachstanā, Kolimā u.c. jaukās vietās, tad par to nevienam nebūtu jāuztraucas. Un autors, iejuties savā darba deģmē, mazliet aizraujas. Viņš izsaucas: „Visiem padjaudim, kas mainījuši dzīves vietu, ir tādas pašas tiesības kā pastāvīgajiem iedzīvotājiem” (98. lpp.). Visiem jau, protams, ir vienādas tiesības, izņemot brālīgo krievu tautu, kuŗas dēļiem un meitām visās savienotajās republikās ir pašiem savas skolas un kultūras padarīšanas, un kuŗiem nav jāprot neviena cita „nacionālā valoda”.

Tomēr nacionālo politiku realizēt esot pagrūti. Brolišs ar nožēlu konstatē: „Viņi (buržideologi) acīgi ievēro atsevišķas subjektīvas kļūdas un objektīvas grūti-

bas” (114. lpp.). Bet autors izvairās paskaidrot, kas tās par grūtībām un kļūdām, turpinādams runāt par visu tautu vienlīdzību padzemē, pretstatīdams šo jauko dzīvi nacionālo grupu nedzīvei citās valstīs, Ķīnu ieskaitot.

Jānis Brolišs ir pūlējies lietas labā, kā prazdams un varēdams, bet ko tas līdz, ja visu to vienā rāvienā satriec Visvienlīdzīgākā biedra deklarācijas un vadlīnijas kompartijas XXIV kongresā Maskavā. Savā laikā (1945. gada 24. maijā) uzvaras skurbull Viskrievijas patvaldnieks Josifs Visarionovičs atklāti izsludināja tezi par krievu tautas pārākajām īpašībām un vadītāju lomu sadraudzības tautu vidū „bagātinādams padomju ideoloģiju ar vistīrāko rasu teoriju (par mūžīgu piemiņu viņa bij. sabiedrotajam). Šo tezi par jaunu nostiprinājis PSKP CK ģenerālsekretārs b. Brežņevs (tagad jau: b. Leonīds Iljičs) savā runā 1971. gada 30. martā. Lūk, b. Leonīda Iljiča noformējums par krievu tautas brīnšķīgajām rakstura īpašībām un vadītāju lomu: „Šis varenās, uz socceļa nostājušos līdztiesīgo tautu savienības izveidē, nostiprināšanā un attīstīšanā sava loma bijusi visām mūsu valsts nācijām un tautībām un vispirms lielajai krievu tautai. (Aplausi) Ar savu revolūcionāro enerģiju, pašaielīdzību, strādīgumu un dziļo internacionālismu tā pamatoti iemantojusi visu mūsu Socdzimtenes tautu patiesu cieņu. (Ilgi aplausi.) Aizvadītajos gados partijas vadībā sperti jaumi soli ikvienas brālpadrepublikas vispusīgā attīstībā, mūsu zemes nāciju un tautību tālākā pakāpeniskā tuvināšanā”.

Kad nelaiķis Hitlers izsludināja vāciešus par „kungu tautu”, viņš tomēr neprasīja, lai zemākās nācijas un „pārējie zemelvēki” to cienītu un mīlētu. Viņam pietika ar to, ja tie, kuŗus nenolikvidēja, bijās, kalpoja kungiem un — nekavēja satiksmi uz lielceļiem. Austrumu despotisma tradīciju mantiniekiem ar to nepietiek. Viņiem liekas gluži dabiski, ka apspiestajam pienākas parādīt cieņu saviem apspiedējiem. Ne jau velti krievu kņazi 250 gadus sita galvu pret zemi tatāru chana priekšā, kamēr piere punos un asinīs. Viscentīgākais pieres dauzītājs, kā zināms, bija Maskavas kņazs, kas par to pamazām tika par lielkņazu un nodokļu piedzinēju chana imperijā. Mūsu dienās tomēr pieres dauzīšana rada gaužām komisku efektu.

Dr. U.J.

Viņš nekā nav zinājis...

Vācu okupācijas laikā Lozes valsts-komisariātā Rīgā noslepkavoto žīdu lietu pārzinis bija kāds vācu nacists Dr. Fr. Vialons. Kad 1963. g. viņam bija jāliecina vācu tiesā Koblenčā divu žīdu slepkavu lietā, Vialons paskaidroja, ka viņam par slepkavībām nekas nav bijis zināms. Tad prokurors ierosināja lietu pret Vialonu par nepatiesas liecības došanu. Tagad šim vīram ar vājo atmiņu pašam jāstāv tiesas priekšā. Starplaikā Vialons paguvis uzrāpties valsts dienestā Vācijā līdz valsts sekretāra posteņim! No šī amata viņu atcēla tikai 1966. g. Tagad vācu prese veltī Vialona prāvai lielu uzmanību. Iespaidīgais nedēļas laikraksts „Die Zeit” ievietojis šai jautājumā plašu ievadrakstu (30. aprīlī), kuŗā attēlo arī apstākļus Latvijā okupācijas laikā, un garāmejojot piemin pērkopkrustiešu slepkavības. Plašs raksts iespiests arī ļoti izplatītajā žurnālā „Der Spiegel” (3. maijā). Toties Vācijas „Latvija” par šo prāvu neraksta neko. Kāpēc?

Internacionāle Helsinkos

Kā jau ziņojām, 25.—27. maijā Helsinkos notiks Sociālistiskās Internacionāles ģenerālpadomes sanāksme. Šai sanāksmei negaidītu vēribu piegriezis L. Brežņevs, divās runās pasludinādam PSKP „gatavību attīstīt sadarbību ar sociāldemokrātiem cīņā par mieru un demokrātiju” un norādot, ka Helsinku sanāksme ielināšot, kā sociāldemokrāti atsauksies uz šo komūnistu aicinājumu. Turpat gan Brežņevs piezīmējis, ka šādai sadarbībai ar komunistiem „sīkstj pretojas sociāldemokrātu labējie līderi”. Brežņeva gājienš šoreiz būs veltīgs, jo sociāldemokrāti neatzīst komunistus par demokrātiem un tāpēc nevar cīnīties ar viņiem kopā ne par demokrātiju, ne par mieru, ne arī par citu ko. Visiem vēl atmiņā padomju intervencija un ievadītās liberalizācijas likvidēšana Čehoslovākijā. Poju strādnieku nesenie lielle streiki un sacelšanās, kas gāza Gomulkas režīmu, norāda, ka Austrumeiropas strādnieku masas ir opozīcijā pret komunistiem un nekādā gadījumā negaida, lai brīvo valstu sociāldemokrāti sāktu kādu sadarbību ar viņu apspiedējiem. Tā Brežņeva aicinājums šoreiz neradīs atbalsi un uzskatāms par parasto propagandas gājieni.

Sakarā ar Internacionāles sanāksmi Helsinkos 17. maijā notika preses konference, piedaloties arī padomju žurnālistiem. Konferencē somu sociāldemokrātu pārstāvjī informējuši par Internacionāles sanāksmi. Krievu žurnālisti jautājuši par Brežņeva aicinājumu, uz ko partijas priekšsēdis R. Paasjo atbildējis izvairīgi. Ir jāsaprot somu politiķu grūtais stāvoklis, kas atkarīgi no Krievijas un kam neviena rietumvalsts līdz šim nav palīdzējusi. Jautāts arī par Austrumeiropas sociālistu ūnijas deleģātu piedalīšanos sanāksmē, uz ko somu partijas internacionālais sekretārs P. Lipponens paskaidrojis, ka ūnija Helsinkos atsevjšķu sanāksmi neturēšot, kas pareizi, jo tāda nebija paredzēta. Protams, krieviem trimdas sociālistu ūnija ļoti nepatīk un tāpēc viņi uzbrūk ūnijai: sak, tje citi sociāldemokrāti ir „labi”, tikai tie trimdas sociālisti ir „ļauri”! Nav domājams, ka internacionāle sekos šādam krievu iedalījumam, arī tās būs veltas pūles.

Somijā nupat runāts arī par Baltijas valstu stāvokli. Kāds opozīcijas laikraksts, "Uusi Suomi" bija 25. aprīlī ievietojis sava ārpolitiskā redaktora A. Vuorjoki rakstu, kurā apskatīja Baltijas valstu šodienas stāvokli un aizrādīja, ka Igaunijas, Latvijas un Lietuvas liktenis vēl politiski un tiesiski nav izšķirts, jo ASV un vairākas citas valstis neatzīst šo valstu iekļaušanu Krievijā. Pret šo rakstu protestējis PSRS lietvedis G. Farafonovs, prasīdams, lai Somijas valdība nosoda rakstu. Jautājums apskatīts pēc tam somu parlamenta ārlietu komisijas sēdē. Ārlietu minīstrs V. Leskinens paskaidrojis padomju lietvedim, ka somu valdība „veltis nopietnu vēribu” šai lietai.

Somu politiķu, un to skaitā arī sociāldemokrātu, kas piedalās koalīcijas valdībā, stāvoklis ir ļoti grūts, ir saprotams, ka viņi spiesti lavierēt, lai nezaicinātu lielā kaimiņa dusmas. Viņi šobrīd ir līdzīgā stāvoklī, kādā 1939. g. bija Latvija. Atcerēsimies, ka toreiz Latvijas valdība nolēdza somu-latviešu biedrībai rīkot Somijas valsts svētkus, no Latvijas izraidīja Polijas sūtniecību un ka A. Bērziņa resors

nolēdza presei ievietot kritiskus rakstus par Pad. sav. Jāievēro arī, ka piekāpību Krievijai Somijā visvairāk piekopj pilsoniskais prezidents U. Kekkonens, kas pieder centra partijai, agrākai zemnieku savienībai.

Neraugoties uz visām krievu manipulācijām, Internacionāles sanāksmēs Helsinkos piedalīsies četri trimdas sociālistu ūnijas deleģāti — B. Kalniņš, V. Bernhards, A. Belčfeldi un S. Vončiks.

Maskavas nelegālā „Kronika” par Menderu!

Mūsu rīcībā ar kavēšanos tikai tagad nonākusi krievu nelegālā „Tekošo notikumu kronika” Nr. 17, datēta 1970. g. 31. decembrī. Tur cita starpā sniegta informācija par Fr. Menčera vājšānu. Ievietota arī viņa biogrāfija, atzīmējot pat M. literāros pseudonimus (F. Vejs un Zolovs). Citēta viņa runa 1929. g. LSDSP kongresā un minēta Mendera piedalīšanās demokrātiskajā pretestības kustībā 2. pas. kara laikā. Tālāk apskatīta M. tiesāšana. Vienīgā kļūda ir norādījums itkā M. bijis noņemts Vakarlānos, jo viņš bija Krāslavas rajona Kapiņos.

Bez tam „Kronika” ziņo, ka 1970. g. novembrī (tātad īsi pirms Mendera atbrīvošanas) padomju iestādes „prasīja lai Fricis Menders, LSDSP vadonis, un Klāvs Lorencs, Latvijas patērētāju biedrību savienības priekšsēdis, publiski norobežojas no LSDSP līdera Bruno Kalniņa, kas tagad dzīvo emigrācijā Stokholmā. Abi tomēr atteicās to darīt”. Par Mendera atbrīvošanu telkts, ka tā notikusi, ievērojot „viņa veselības stāvokļa pasliktināšanos.

„Kronikas” raksts nozīmīgs, jo tādā ceļā Mendera lieta un latviešu brīvības cīnītāju vājšāna tagad kļuvusi zināma arī Krievijā, kur „Kronika” izplatās.

Par Dr. F. Mendera nāvi

raksta arī Latvijas sūtniecības Vašingtonā „Informācijas bijetēns” savā pēdējā numurā, ievietodams viņa biogrāfiju. Arī lielais Vācijas laikraksts „Süddeutsche Zeitung” ziņoja par Mendera nāvi.

Kas ir kultūrprece?

„Rīgas Balss” (29.3.71.) raksta: „Jaunajā piecgadē Rīgas apgaismes tehnikas rūpnīca līdztekus rūpnieciskās produkcijas izlaidei daudz uzmanības veltīs kultūrpreču ražošanai”.

Vai kultūrprece būtu tāds apgaismes ķermenis, kas darbojas un rūpnieciskās produkcijas izlaide — parastais brāķis?

Kam gadījies pabūt Rīgas sporta zālē, tā sauktā manežā, būs ātri ievērojis „rūpnieciskās produkcijas izlaidei” neona gaismas ķermeņu paveidā. Tie atpūšas. Nekad nav deguši un nekad arī nedegs.

Varētu jautāt — kautkāda kontrole taču ir, kā nederīgi ražojumi var aiziet tirgū? Par to pastāsta t.s. akorda strādājošie strādnieki: „Mums te nav daudz laika sīkam pārbaudēm un tādiem niekiem. Lai varētu nopelnīt, vajadzīgs skaits. Ir, protams, arī acīgāki kontrolieji. Dažkārt atnāk atpakaļ vesels grozs ar daļām, kas kļūdainas un jāpārtaisa vai jāpielabo. Bet tā nekā nevar nopelnīt. Tāpēc — taisi tik jaunos un piemēt ik desmito atsūtīto nederīgo. Gadīsies cits kontrolieris, daļa izies cauri. Kas atnāks vēlreiz, kopā ar jaunu brāķi, ies atpakaļ to pašu ceļu”.

Cilvēkam taisnība — kā lai citādi tiek pie jaunām darba uzvarām par godu partijai?

Simpozijš par baltiešiem Zviedrijā

Baltijas institūts rīko 4.—6. jūnijā Heselbi pīlī Stokholmā zinātnisku simpoziju par baltiešiem Zviedrijā. Simpoziju atklās 4. jūnijā pl. 10 institūta valdes priekšsēdis Dr. Br. Kalniņš ar uzrunu par Baltijas zinātnieku starptautisko sadarbību. Tālāk sekos Stokholmas universitātes docenta E. Nimaņa un tautsaimnieka A. Horma referāti par „1940.—45. g. bēgšanu” (pārskats un problēmatika). Pēcpusdienā apspriedīs jautājumu par baltiešiem kā etablētu minoritātes grupu Zviedrijā. Ieceļošanas pārvaldes biroja direktors A.S. Rejnans runās par socioloģiskiem pētījumiem šinī laukā un Dr. R. Marandī no Upsalas apskatīs baltiešu minoritāti zviedru preses debatēs. Beidzot igauņu prof. K. Auns no Kanadas runās par Baltijas tautu nacionālām problēmām Padomju Savienībā.

Otrā dienā, 5. jūnija priekšpusdienā apskatīs baltiešu valodnieciskos pētījumus Skandināvijā. Prof. V. Rūke-Dra viņa referēs par latviešu un lietuvju valodu pētījumiem, bet mag. phl. T. Lazdiņa no Londonas apskatīs latviešu gramatikas un tekstu grāmatas. Par igauņu lingvistiku informēs doc. V. Tauli, bet Hamburgas universitātes profesore E. Oksare runās par igauņu zviedru divvalodību, apskatītu no sociolingvistiska viedokļa. Pēcpusdiena būs veltīta Baltijas literatūrai Zviedrijā. Rakstnieki A. Megi un K. Ristikivi runās par igauņu, G. Irbe stāstis par latviešu un lektors J. Lingis informēs par lieuvju literatūru. Pl. 16 notiks baltiešu un zviedru rakstnieku kopēja sanāksme ar pārrunām par sadarbību.

Trešā un beidzamā diena 6. jūnija priekšpusdienā pārrunās Baltijas vēstures pētniecību Zviedrijā. Dr. phil. A. Soms informēs par igauņu, doc. A. Johansons par latviešu un lekt. J. Lingis par lietuviešu vēstures pētniecību. Pēcpusdienā fil. lic. U. Ģērmanis informēs par to, ko zviedru skolas grāmatas stāsta par baltiešiem un Baltijas valstīm, bet fil. kand. Lija švābe runās par migrāciju starp Zviedriju un Latviju 17. gadsimta sākumā. Simpozija noslēgsies ar Dr. Br. Kalniņa referātu par baltiešu pētniecību sabiedrīskās zinātnēs un prof. E. Poma pārskatu par baltiešu saimniecisko pētniecību.

Baltijas institūta adrese: Baltiska Institutet, Arsenalsgatan 1, 3 tr. Stockholm.

Jauna veida padomju nodoklis

Jaunā nodokļa būtība ir tāda, ka strādniekiem visi 17. aprīlī savās darba vietās „nopenlītīe līdzekļi” netiek izsniegti, bet iemaksāti „jaunās piecgades fondā”. Lai strādnieki nepamanītu, ka tas ir nodoklis, tad tas ir nosaukts skaistā vārdā — komūnistiskā sestdienas talka. „Cīņa” (27.1.71.) raksta, ka jaunais nodoklis Rīgas uzņēmumos „izraisa sevišķu patriotisku pacīlību darbaļaužu kolektīvos”.

Dižliekulis

L. Brežņevs savā pirmā maija runā šogad svinīgi solīja: „No šejienes, no Sarkanā laukuma, mēs atkal deklarējam: mūsu partija un tauta arī turpmāk atbalstīs ... visus cīnītājus pret agresiju un spaidiem, par tautu brīvību!”

Bet lai pamēģina kāds Latvijā cīnīties „pret agresiju un spaidiem, par tautu brīvību”? To tūdaļ iespundēs soda no metnē vai, labākā gadījumā, trako namā.

Tici nu šim dižliekulim!

a

Dr. Ulfa Jānsona vēsturiskie uzmeklējumi

(2. turpinājums)

Avots: „Jaunākās Ziņas”, 1917. g.

Ed. Virza

Pirmais maijs

(...)

Cik skaisti pāri ļaužu palīem,
Kas pludot mūžam nenostās,
Virš namiem un virs torņu galiem
Kust vējā flagas sarkanās.

(...)

Un visas tautas mieru vedīs,
Jo līdz pat saulei pilns būs gaiss
No milzū ēnas, kuŗu spiedīs
Pār zemi karogs sarkanais!

(JZ, 18.4.17. nr 99, 1.lp.)

Pilsētas domnieku sapulci (Rīgā)

vakar atklāja plkst. 6 vienu ceturtdaļ
vakarā jaunais pilsētas galva G. Zemgals
ar uzrunu (...)

(turpat 2.lp.)

1. maija svētki (Rīgā)

18. aprīlī, kā 1. maijā pēc jaunā stila,
sarīkotais darba ļaužu svētku gājiens
izdevās lielisks (...). Visa iela ligojās kā
viena sarkana jūra ar dažādo dalībnieku
karogiem. Starp citu redzēja arī pāris
latviešu nacionālos karogus sarkanbalt-
sarkanās krāsās. Gājiens varēja būt kā-
das 10—12 verstis garš un ilga ap 3
stundām. Tas sākās pie Basteja kalna
un vilkās līdz Krusta baznīcai uz Pe-
trogradas šosejas, kur notika mītiņi (...)
Celsim vienotiem spēkiem savas tēvijas
un dzimtenes patstāvības ēku.

(JZ, 20.4.17. nr 100, 2.lp.)

1. maijs Valmierā

Valmierā 1. maija manifestāciju sarīkoja
latviešu strēlnieku rezerves pulks un
vietējās strādnieku un sociālistu orga-
nizācijas. Manifestācija pienāca pie Lat-
viešu biedrības nama, kur notika bez-
zemnieku sapulce. Lūdzta iznākt pie ma-
nifestantiem J. Kroderis. (Jānis) Kroders
telca manifestantiem nelielu runu; pēc
tam viņu pacēla uz rokām un tāpat uz
rokām nesa viņu gājienu līdz. Uz tirg-
us laukuma atkal Kroders runāja. Pēc
tam viņu nesa uz dzelzceļa pietātni.
Pusceļā Kroders iesēdās ormanī un
brauca manifestācijai pa priekšu; bla-
kus nesa divus sarkanus karogus. Pie
stacijas Kroders atkal runāja. Manifes-
tanti gaidīja, kamēr pienāk vilciens uz
Rīgu. Vilcienā iekāpjot, Kroders vēlreiz
atvadījās.

(turpat, 3.lp.)

K. Sk(albe)

Revolūcijas dienas

(...) Es redzēju, ka mēs vēl esam morā-
liski saistīti no vecās varas, kuŗas vairs
nav. Pirmās brīvības dienas mēs sapņē-
mām ar piesietas vistas psiholoģiju,
kuŗa vēl labu laiku nedrīkst kustēties,
kad satie jau pārgriezta. Un tikai pirmie
revolūcionārie gājiņi uz ielām atraisīja
tautas dvēseli. (...)

(JZ, 23.4.17. nr 103, 1.lp.)

Saruna ar armijas galveno virspavēlnieku

Šinīs dienās ieradās Pēterpilī armijas
galvenais virspavēlnieks ģen. M. V.
Aļeksejevs un, sarunājoties ar galvas-
pilsētas ialkrakstu līdzstrādniekiem, iz-
teicies starp citu šādējādi: „(...) Vācieši
liekas mūsu fronti pilnīgi ignorējam, do-
mādāmi, ka revolūcija un propaganda
patī par sevi iznicinās mūsu armiju, tā
ka mēs būsim splesti slēgt mieru.” (...)

(JZ, 24.4.17. nr 104, 3.lp.)

Latviešu Revolucionāro Sociālistu

(bij. Sociāldemokrātu savienības) senā-
kos nelegālos žurnālus „Strādnieku”,
„Uz priekšu” un visus citus izdevumus
pret labu samaksu atpērk partijas pa-
gaidu birojā, L. Nevas ielā nr 17, dz. 6.

(JZ, 26.4.17. nr 105, 2.lp.)

Latviešu demokrātiskās un Latvijas radikāldemokrātu partijas

kopīga sēde abu partiju apvienošanas
jautājumā notika vakardien. Piedalījās:
E. Pipiņš, E. Ozoliņš, A. Raņķis no ra-
dikāļiem un J. Bergsons, A. Jurjāns, D.
Golts un Fr. Vitoliņš no demokrātiem.
Vienojās, ka princīpā apvienošanās vē-
lama; arī programma nešķīr, vienīgi
taktikas jautājumā var notikt šķelšanās.
Par to pārrunās nākošā sēdē, kā arī par
kopīga partijas laikraksta izdošanu, ja
apvienošanās notiks. (Tāda toreiz nenoti-
ka. U.G.)

(JZ, 27.4.17. nr 106, 2.lp.)

Latviešu Zemnieku Savienības

dibināšanas sapulce nolikta uz 29. ap-
rīli plkst. 10 no rīta Valkā, kuŗā vietā,
to ziņos vēlāk. (...)

Oorganizācijas komitejas uzdevumā
Agronomis K. Ulmanis

(turpat, 2.lp.)

Zemgales pulka ložmetēju komanda

sarīko piektdien, 28. aprīlī — „Rotas”
telpās, Kurmanova ielā — strēlnieku va-
karu. Izrādīs Aspazijas „Zeltīti”. Sāk.
plkst. 8 vakarā.

(turpat, 3.lp.)

Latv. strēln. rezerves pulka 3. rota
izsaka sirsniņu pateicību mācītājam
Maldonam par tām grāmatām, kuŗas
viņš ziedojis rotas bibliotēkai. Rotas
komiteja.

(turpat, 3.lp.)

Publiska lekcija

Svētdien, 30. aprīlī (...) Latvijas rev. so-
ciālistu partija sarīko priekšlasījumu.
Lasīs dzejnieks J. Kārklīņš par tematu
„Tautību jautājumi un sociālistiskās
partijas”. Partijas biedriem ieeja brīva.

(JZ, 28.4.17. nr 107, 2.lp.)

Sarkanā gvardija.

Petrogradā, 28. apr. Strādnieku un zal-
dātu deputātu padomes Izpildu komite-
jas birojs apsprieda no atsevišķiem Pe-
trogradas strādnieku rajoniem izstrādātu
projektu par sarkanās gvardijas kā pat-
stāvīgas organizācijas dibināšanu un at-
zina, ka tagad šāda gvardija nebūtu or-
ganizējama.

Pta.

(JZ, 30.4.17. nr 109, 2.lp.)

(Turpin. sekos)

Lai saldinātu rūgto dzīvi

Š.g. 11. martā „Sovetskaja Latvija”
ziņo, ka Latvijas PSR Ministru padome
uzdevusi Zemkopības ministrijai un ra-
jonu padomēm gādāt par to, lai 1975.
gadā katrā kolchozā un sovchozā būtu
uz katrēm 100 ha aramzemes ne mazāk
par 7—8 bišu saimēm, kā arī lai bites
ražotu vairāk medus, nekā līdz šim. Šinī
nolūkā uzdots atiecīgām iestādēm rūpē-
ties, lai jaunierīkotie lauku apstādījumi,
parki un ceļu apstādījumi galvenām kārt-
tām sastāvētu no tādiem kokiem, kuŗu
ziedi bagāti ar medu (Ilepām, Kļavām,
vitoliem, akacijām u.c.). Bez tam, sākot
ar 1972. g. 1. janvāri, paaugstinātas arī
medus iepirkšanas cenas. Atliek vēl ti-
kai pierunāt bites, lai tās iestātos so-
ciālistiskajā sacensībā un čaklāk strādā-
tu, un tad var gatavoties medus ēša-
nai.

LSDSP Zviedrijas kluba gada sapulce

š.g. 2. aprīlī LPK telpās bija pulcējusi
kuplu dalībnieku skaitu. Valdes pr-dis
Dr. Br. Kalniņš ilgākas slimības dēļ sa-
pulcē nevarēja piedalīties. Valdes ziņo-
jumus par pagājušo darbības gadu
sniedza Robežnieks, Ešenvalds, Misiņš,
Rītums un kasieris Gastons. No revīzi-
jas komisijas ziņoja Paegle. Uz revīzi-
jas komisijas priekšlikumu sapulce at-
zina valdes darbību par sekmīgu un
vienprātīgi uzdeva kluba valdei līdzsi-
nējā sastāvā veikt darbu arī nākamā
gadā.

Pēc plašākām pārrunām sapulce no-
lēma biedru naudu 1971. gadam noteikt
uz Kr. 30:— gadā, līdzšinējo Kr. 25:—
vietā. Ievērojot iespēšanas un ekspedi-
cijas izdevumu pieaugumu pēdējos pie-
cos gados, nolēma paaugstināt „Brīvī-
bas” abonementa maksu no Kr. 16:—
uz Kr. 20:— gadā, attiecīgi paaugstinot
arī abonentu maksu ASV u.c.

Sapulces noslēgumā biedri noklausījās
Rītuma referātu par Rīgas pilsētas ap-
būves plānu un noskatījās Naudiņa uz-
ņemto ceļojuma filmu pa Afriku. R.

Latviešu Palīdzības Komitejas padomes sēde

notika š.g. 28. martā Palīdzības Kom.
telpās. Komitejas darbība gadu gaitās
izveidojusies visai plaša un dažādo pār-
skatu pieņemšana un apspriešana prasa
arvien vairāk laika. Pateicība nākas
valdei un darbiniekiem par iepriekš lie-
tišķi sastādītiem rakstiskiem pārskati-
em, kuŗus sapulces dalībnieki saņēma
jau laikus. Tādā kārtā tika ievērojami
atvieglots un saīsināts sapulces darbs.
Pārskati nekādas ievērojamas domstar-
pības neizsauca un debates noritēja vi-
sai lietišķi. Liekas, LPK dzīvē būs tas
laiks aizgājis, kad par neko varēja ru-
nāt un strīdēties stundām ilgi.

Palīdzības karšu turētāju skaits uz-
rāda nelielu pieaugumu, neskatoties, ka
pārskata gadā mūžībā aizgājušo ir diez-
gan liels skaits. Prieks, ka viņu vietā
Komitejas rindās pilda jaunieši.

Debatēs zināmu izbrīnu izsauca Dau-
gavas Parnagiem tuvu stāvoša pārstāv-
ja priekšlikums paaugstināt palīdzības
darba karšu maksu uz Kr. 25:— gadā.
Tika atstāta līdzšinējā maksa Kr. 8:—.

Budžets 1971. gadam likās sastādīts
uz reāliem pieņēmumiem. To arī pieņē-
ma bez grozījumiem. Zināms „sāpju
bērns” vienmēr ir bērnu vasaras kolo-
nija. Neskatoties uz Stokholmas pilsē-
tas ievērojamo pabalstu, kuŗš tālu pār-
sniezd to summu, kas kolonijai pienāk-
tos pēc kolonijā novietoto Stokholmā
dzvojošo bērnu skaita, būs arī šogad
grūtības sadabūt „galus kopā”. Neap-
mierinošs ir arī kolonijas telpu jautā-
jums, jo Skrubā kā kolonijas novietne
nav apmierinošs atrisinājums.

Lielas pārrunas izsauca ar LPK ini-
ciatīvu nodibinātā biedrība pensionāru
un vecu ļaužu aprūpei. Sasauktā dībi-
nāšanas sapulce izšķīrusies par atseviš-
ķas, no LPK neatkarīgas, biedrības di-
bināšanu, ievēlot savu pagaidu valdi ar
Dr. Aboliņu priekšgalā. Daļa sapulces
dalībnieku domāja, ka „atkal jauna
biedrība” ir lieka un tikpat labi varēja
strādāt LPK pajumtē. Ja nu jaunā pe-
nionāru un vecu ļaužu biedrība noteic
biedru maksas, līdz ar ko nostāda ār-
pusē tos, kuŗi šādu vai tādu iemeslu dēļ
šo biedru naudu nav samaksājuši, tad
jājautā, vai jaunā biedrība nav savus
mērķus pārpratusi?

Cēlo olimpisko ideju aizstāvji

Lai baidītu citus ar bubuli, padomju prese kā galveno savu mērķi revanšisma apkaņošanai visus pēckaŗa gadus izvēlējusies Rietumvāciju. Šis koris mazliet apklusā, kad sarunas par vācu-krievu un vācu-poļu līgumu ievirzījās beigu stadijā. Ja krievi būtu viegli dabūjuši savu kāroto, tad tas uz kādu laiku apklustu pilnīgi. Pataisīt melnu par baltu un otrādi krievu diktatūras propagandai nav ne mazāko grūtību. Skaists piemērs ir Padomju Savienības sadarbošanās ar hitlerisko Vāciju, kad vajadzēja sadalīt Poliju, Baltiju un sākt otro pasaules karu. Tad abi laupītāji sapratās lieliski un krievu presē pēkšņi apklusā visa pretvācu propaganda. Pašlaik stāvoklis ar pasāktiem līgumiem ir neskaidrs. Maz domājams, ka Ulbrichts pats ar savu spēku varētu pretoties krievu nodomiem lielākā mērā, drīzāk liekas tā, ka pašu krievu iecerētie izspiešanas gājieni pret Rietumvāciju nedod cerētos augļus. Tāpēc arī preseī dotās instrukcijas ir mazliet neskaidras un zināma „kasišanās” ar Rietumvāciju var turpināties.

Rīgas „Sportā” (2.5.71.), piemēram, lasām sekojošo:

„Nākamo olimpisko spēļu pilsētā viesojās Vācijas Demokrātiskās Republikas olimpiskās komitejas delegācija. VDR pārstāvji sarunās ar olimpisko spēļu organizācijas komitejas locekļiem atzīmēja, ka pašlaik Minchenē vērojami pasākumi, kas ir pretrunā ar olimpiskajiem statūtiem un olimpisko garu. Šovīnisma un antikomūnisma idejas nekaunīgi propagandē raidstacija „Brīvā Eiropa”. Emigrantu organizācijas gatavo provokācijas pret spēļu dalībniekiem. Nesen klajā nāca „olimpiskā lasāmgrāmata”. Šajā izdevumā, kas domāts VFR jaunatnei, autori vilto vēsturi, attaisno amerikāņu imperiālistu vardarbīgo rīcību Vjetnamā.

VFR sporta dzīves vadītāji nevarēja atspēkot šos argumentus. Viņi izvalrījās no atbildes uz jautājumu, kas tiks darīts, lai sekmētu cēlo olimpisko ideju attīstību”.

Jā, ko varētu darīt, lai sekmētu „cēlo olimpisko ideju attīstību”? Ļoti vienkārši: jāaizliedz krieviem piedalīties olimpiskās spēlēs, jo neviens tā neapkauno olimpisko spēļu garu, kā profesionālie krievu izlases sportisti. Ka viņi tādi ir, par to jau vairs nav jādiskutē, tas visiem pārāk labi zināms. Taču krievi, acis nemirkšķinot, melo visai pasaulei taisni acīs, paraksta zvērestus un apliecinājumus, ka viņi ir tīri amatieri — un ar to pietiek!

Citās valstīs pat par niecīgiem pārkāpumiem sportistus diskvalificē. Kaut vai tikai vienu niecīgu piemēru: ir noteikts, cik ilgu laiku arī tā sauktie izlases sportisti drūkst pavadīt treniņu nometnēs un saņemt pilnu darba atlīdzību pa šo laiku. Un kas notiek Padomju Savienībā? Tur izlases sportisti tikai trenējas, spēlē un piedalās dažādās nometnēs 12 mēnešus gadā — un tomēr ir amatieri!

Ir cits jautājums, vai tīrs amatierisms izlases līmenī vispār vairs iespējams. Liekas, ka tā vairs nekad nebūs. Tāpēc arī nebūt nav jāskauž padomju sportistiem iespējas piedalīties arī olimpiskās spēlēs. Taču tas, kas notiek, ir visnekaunīgākā blēdība, un sevišķi spilgti tā izpaužas olimpiskā sakarībā: krievi ar visiem līdzekļiem cenšas atturēt lielu daļu pasaules labāko sportistu no piedalīšanās šajās sacīkstēs, viltīgi gudojot

par olimpisko mērķu cēlumu, bet paši ar saviem profesionāļiem pret vājinātiem citu valstu sastāviem iekasē medāliņus! Kāre pēc tiem ir tik liela, ka nekaunība pārsniedz visas robežas. Krieviem izdevies piekārt olimpisko „ķeizaru”, amerikāņu miljonāru Brendižu (piekārt amerikāņus, sākot jau ar Ruzveltu, krieviem vienmēr labi padevies), un, kopā ar viņu ķēpas esošiem satelītiem un citiem atkarīgiem, traucēt jēkādu normālu atrisinājumu tik sarežģītai amatierisma problēmai.

Kā jau teikts, pie pilnīga amatierisma starptautiskais sports izlases līmenī nevar atgriezties. Taisnīgs nokārtojums nebūt nēlaupītu padomju sportistiem iespējas startēt gan olimpiskās spēlēs, gan citos sarīkojumos. Tas gan padarītu šīs sacīkstēs daudz interesantākas un neapšaubāmi atņemtu krieviem šodien viegli iegūstamas uzvaras. Minēsim tikai vienu piemēru — ledushokeju. Tā ir tīrā parodija, ja Kanada nevar izmantot ap 400 savu labāko spēlētāju, bet krievi plūc uzvaras laurus ar neviltoziem profesionāļiem, kam cita darba nav, kā tikai spēlēt hokeju. Gandrīz pilnīgi profesionāļi ir arī čehi, pa pusei tādi ir zviedri. Kur te cēlās olimpiskās idejas?

Citātā pieminētā raidāmstacija „Brīvā Eiropa” ir krieviem kā dadzis acī, nu var sākt to apkarot ar „cēlo olimpisko ideju”! Tās galvenais noziegums — antikomūnisma ideju sludināšana. Mums rietumu pasaulē te grūti saskatīt kādas nozleguma pazīmes — krievi taču paši sludina antikapitalisma idejas un paredz tam drīzu sadegšanu zilās elles ugunīs, jo komūnisma uzvaras ceļu taču nekas nevarot apturēt. Kāpēc tad vienā mierā nepagaidīt, lai tās lietīnas, tā sakot, pašas nokārtojās? Cēlais

Krokodils sācis lekt partijai acīs

Padomju satiriskais žurnāls „Krokodil” š.g. 8. numura pirmajā lpp. ir ievietojis karikatūru, kurā redzams būvstrādnieku priekšā pacelts plakāts ar saukli: „Paaugstināt dzīvojamo namu kvalitāti un saīsināt to būvēšanas laiku”, kas ņemts no partijas direktīvām. Acīm redzot, žurnāls smejas, ka partija prasa no būvstrādniekiem to, par ko īstenībā ir atbildīgi plānotāji un būvmateriālu piegādātāji, t.i. par būvmateriālu kvalitāti un šo materiālu piegādi bez kavēšanās.

Tā paša žurnāla 9. num. atrodama ironija par partijas 24. kongresu. Tur ievietotas piecu šī kongresa delegātu intervijas, kas stāsta par visu ko (piem. par čuguna liešanu, aušanu, koku pārvadāšanu ar kūģiem u.t.t.), bet tikai ne par partijas kongresa svarīgākajām problēmām. Šīs intervijas skaidri rāda lasītājam, cik partijas kongresa dalībniekiem maz jēgas un intereses par to, kas viņiem kongresā jāzīlemj.

Minēto „Krokodila” varonību var tikai aprīnot. Redzēs tikai, cik ilgi partijas centrālā komiteja šo varonību cie-tis. a

Padomju Latvijas laikrakstiem klājas grūti

Nekad agrāk Rīgas avīzes (piem. Cīņa un Sovetskaja Latvija) nav tīk daudz rakstu pārdrūkājušas no Pravdas, kā pēdējā laikā. Acīm redzot, Latvijā ir sācis strauji samazināties rakstīpratēju skaits. Vai tas būtu tāpēc, ka arvien vairāk un vairāk krievu apmetas uz dzīvi Latvijā? a

Alfrēda Bērziņa filma

ALA likusi izgatavot filmu „Latvijas 50 gadi”, kurās tekstus uzdevusi sarakstī Ulmaņa diktatūras ministram Alfrēdam Bērziņam, itkā ASV trūktu latviešu vēsturnieku vai politisko zinātnieku. Tad nu, protams, filma iznākusi partejiska, vienpusīga un vairākās vietās vēsturiski nepatiesa. Bez kritikas tiek rādītas „15. maija pārvērtības”, t.i. Latvijas demokrātijas iznīcināšana, kur savu roku pielika pats A. Bērziņš. Uz ekrāna parādās nožēlojami skati, kur pilsētu un lauku iedzīvotāji apsveic „vadoni”. Protams, nerāda cietumus un Liepājas nometnē ieslodzītos deputātus. Tātad nepārprotama noziedzīgā apvērsuma propaganda. Latvijas demokrātiskais posms tiek rādīts visai īsi, nav nekas par Saeimu, nav Saeimas priekšsēžu Fr. Vesmaņa un Dr. P. Kalniņa attēlu, vispār nav neviena sociāldemokrātu darbinieka, trūkst pat nupat nomicītā Fr. Mendera. Toties Ulmanis un viņa ļaudis parādās visādās variācijās. ALAI, acīmredzot, aizmirsies, ka LSDSP bija Latvijas lielākā partija un ka viņas darbiniekiem bija lieli nopelni Latvijas valsts dibināšanā un attīstīšanā. Arī bēgļu posms apskatīts visai vienpusīgi, nav nemaz Zviedrijas trimdas un to organizāciju darbinieku, toties netrūkst tādu goda vīru kā Jelgavas čekas slepenā ziņotāja V. Lamberga. Filma noslēdzas ar A. Bērziņa pašrekāmā — kādu viņa runu 18. novembrī. Ka Bērziņš neko labāku un patiesāku nav spējīgs uzrakstīt, tas latviešu sabiedrībai sen zināms. Atliek pabrīnīties, ka šādi Latvijas pagātnes sagrozīšanai savu politisko atbalstu un naudu devusi ALAs valde ar U. Gravu priekšgalā. Vai valdei trūcis politiska saprāta jeb arī šī ASV vidējās paaudzes pārstāve ir atslīdējusi atpakaļ „vecā garā”? T.

Tēlojums un īstenība

Gajdot 24. partijas kongresu, padomju prese bija pieblīveta ar aizrautīgiem tēlojumiem, kas rādīja padomju rūpniecības neledomājamos sasniegumus. Bet tagad, kad kongress jau pagājis un partija sevi bagātīgi salielījusi par savu „zinātnisko” un nepārspējamo rūpniecības vadības mākslu, presē šur un tur pavīd arī pa kaillās īstenības ainai. Piemēram Latvijas republikas gaļas un piena rūpniecība pelēkāajā ikdienas tērpā, bez izskaistinājumiem, izskatās šādi:

Šīs „nozares uzņēmumos un jauncelt-nēs vēl ir daudz neuzstādītas iekārtas, un tās skaits nemazinās... Ne vienmēr tiek izpildīti plāni pamatfondu nodošanā ekspluatācijai, ne tuvu netiek izmantotas visas ražošanas rezerves. Lielī ir darba laika zudumi, nav izskausta mašīnu un iekārtas dikstāve, tajā pašā laikā vēl pļējauj daudz vīrsstundu darbu. Lielāka uzmanība jāvēlī pārvaldes pilnveidošanai. Dažkārt izlaiž pazemi-nātas kvalitātes produkciju. 1970. gadā bija gadījumi, kad zemas sanitārās kultūras dēļ nācās uz laiku pārtraukt ražošanu pat veselos uzņēmumos cechos (Tukuma, Jēkabpils, Ventspils gaļas kombināti, Jelgavas piena kombināts)”. — (Skat. Padomju Latvijas Komūnists, š.g. 4. num., 26. lpp.) a

Redakcijai piesūtītas grāmatas

Ziemeļnieki 1919—1969, Ziemeļlatvijas brīvības cīņu 50 gadu atceres rakstu krājums. Čikagā 1970. g.

Par Latviju! 8. Daugavpils kājnieku pulka 50 gadu piemiņas izdevums. Vesterosā, 1971. g.

AKTUĀLAIS MOMENTS

Vecais pārbaudītais papēmiens

Par interesantiem notikumiem, kas šā gada 13. maijā norisinājušies padomju sūtniecībā Londonā, ziņo „Svenska Dagbladet” (14.5). Minētājai dienā tur ieradusies vairāki žīdu studenti ar astoņpadsmitgadīgo Alanu Frīmanu (Freeman) priekšgalā, lai pieprasītu vīzu braukšanai uz Rīgu, kur sagaidāma prāva pret vairākiem viņu tautas brāiem. Sūtniecībā uz kāda galdā tie ieraudzījuši antisemitisku pamfletu, kuru Frīmans skaļā balsī sācis lasīt. Tānī brīdī telpā iedzrušies ap desmit čekistu un uzbrukuši studentiem. Viens no viņiem sagrābis Frīmanu aiz pautiem un rāvis prom uz citu istabu. Spītējot sāpēm, uzņēmīgais žīdu students sācis dziedāt **Izraēlas himnu**. Vēlāk jaunieši no sūtniecības izmesti ar speršanu (pa attiecīgo vietu) un sišanu. — Tas rāda, ka čekisti joprojām nav aizmirsuši vecos efektīvos papēmienu un grābienu, kas pārbaudīti kopš ģeniālā vadoņa laikiem. Tā sakot, **vīri ar krampī rokā**.

Padomju vidē rada noziedzniekus

LPSR n.b. jurists V. Ščerbiņš konstatē (PLK, 1971, nr. 4, 41. lpp.): „Analizējot tiesību pārkāpumus, ko nepilngadīgie izdarījuši pēdējos piecos gados, redzams, ka 65 proc. (gandrīz divas trešdaļas) no tiem saistīti ar nelabvēlīgiem apstākļiem ģimenē, ar **apkārtējās vides negatīvo ietekmi uz pusaudžiem**”. — Mēs jau agrāk esam konstatējuši: latviešu tautas maitāšana **amorālajā padomju vidē** ir viens no krievu imperiālistu lielākajiem noziedzīgiem pret mūsu tautas (un pārējo apspiesto nekrievu tautu) locekļiem. (Ja krievi maitā pašī savu tautu, tad tā, protams, ir viņu pašu darišana.)

Pret kultūras sakariem

Biedrs H. Priedītis „Pad. Latv. Komunistā” (1971, nr. 4, 54. lpp.) deklarē: — **Daži reakcionārās latviešu emigrācijas ideologi ārzemēs sludina**, ka pasaules uzskats, politiskā pārliecība nav izšķirošais. Galvenais esot tas, **ka visi esam latvieši**. Tāpēc arī kultūras vērtībām, kas tiek radītas kā Padomju Latvijā, tā arī ārzemēs, esot jābūt kopīgām. Līdzīgu „teoriju” jēga ir pilnīgi skaidra: sākumā kopīgas kultūras vērtības, pēc tam — vienlīdzīgas iespējas politiskajā darbā... Šādiem plāniem, protams, nav nekāda reāla pamata, un **tiem nav lemts piepildīties**. —

Tātad — nekādu kultūras sakaru izvērsanu! Laikam jau arī tāpēc „Dzimtenes Balsī” atkal iespēj uz pavisam prasta papīra (kamēr vēl iespēj). U.J.

Vēl viens mēģinājums

„Cīņa” š.g. 25. aprīļa numurā ziņoja, ka „republikas Ministru Padome” pieņēmusī lēmumu uzdot Sakaru ministrijai „īstenot papildpasākumus, lai uzlabotu pasta pakalpojumus republikas tautas saimniecībai un iedzīvotājiem”, kā arī lai „paātrinātu pasta korespondences piegādi”.

Prasība ir tiešām pamatota. Piem., gaisa pasta sūtījumi no Rīgas uz Stokholmu iet vismaz nedēļu un pat ilgāk, t.i. ilgāk kā no Stokholmas uz Austrāliju. Tomēr jāsaubās, vai Sakaru ministrijai izdosies kaut ko panākt, jo padomju pasta satiksmi taču gausina birokratiskā pasta cenzūra. Arī senās Romas laikā Cezara karaspēks nespējis virzīties uz priekšu ātrāk, nekā gājuši ēzeļi, kas nesuši proviantu. a

Padomju „dzīvokļu” paradīze

„Padomju Latvijas Komunisti” š.g. 4. num. 22. lpp. raksta:

„Atgādināsim, ka PSRS ir vismazākā īres maksā pasaulē: kopā ar vīsu komunālo pakalpojumu apmaksu tā sastāda apmēram 4—5 rubļus uz katrēm 100 rubļiem ģimenes ienākumu. Salīdzinājumam piebildīsim, ka ASV tā, piemēram, aprij līdz 20—25 proc. no strādnieku un kalpotāju izejām”.

Citēto rindu autors ir S. Gasparjans, Latvijas KP CK lektors. No citāta redzams, ka viņa spējas pūst cilvēkiem miglu acīs tiešām nav mazās. Tāpēc nav jābrīnās, ka viņu ir iecēlušī tik augstā amatā. Lūk, kā viņš rīkojas.

1. Viņš runā tikai par **īri**, bet nesaka, kas tā ir par īri. Attiecībā uz PSRS tā ir **apdzīvojamās platības** un nevis dzīvokļa īre, jo lielas iedzīvotāju daļas rīcībā tur ir tikai **daļa** no kāda dzīvoka. Par šīs apdzīvojamās platības lielumu var spriest no tā fakta, ka piem. Maskavā ģimene var pierakstīties gaidītāju rindā un lielāku apdzīvojamo platību tīkai tad, ja līdzšinējā ir mazāka par 3 m² caurmērā uz vienu ģimenes locekli. Ko tas nozīmē, var spriest kaut vai pēc tā, ka viena cilvēka gulta vien aizņem apm. 2 m². Piešķirot Maskavā jaunu apdzīvojamo platību, tā nedrīkst būt mazāka par 6—7 m², bet arī ne lielāka par 9 m² uz katru ģimenes locekli. Tādā saspēstībā nedzīvo Amerikas strādnieki un „kalpotāji”, kam ir pastāvīga izejņa, jo katrai šāda ģimenei tur ir vai nu savs dzīvoklis vai arī sava privāta dzīvojamā māja ar garažu automobiļiem un citām ērtībām.

Jau teiktā dēļ vien nav salīdzināma padomju apdzīvojamās platības īre ar Amerikas dzīvokļu īri. Vēl var piebilst, ka Stokholmas pievārtes — Hudinges komūna veikusi pētījumus, kas rāda, ka pēc apm. 10 gadiem uz katru cilvēku būs 40 m² dzīvojamās platības.

Protams, tai padomju kungu kārtas izlasei, kas sastāv no visaugstākiem partijās un valsts funkcionāriem, arī pieder lepnī dzīvokļi un pat lepnas villas, bet tie ir izņēmumi. Citiem atbilstīgiem funkcionāriem jāapmierinājas ar to, ka viņiem ir tiesības saņemt 10—20 m² lielu papildus apdzīvojamo platību, parasti atsevišķas istabas veidā.

2. Padomju īre par apdzīvojamo platību ir noteikta kapeikās par katru m². Bet ja pieņemtu, ka kādas strādnieka vai ierēdņa ģimenes apdzīvojamā platība sasnēgtu Amerikas dzīvokļa apmērus un tā tad ievērojami pārsnēgtu maksimālo atļauto platību, tad pēc padomju noteikumiem par katru šī pārsnieguma m² būtu jāmaksā trīskārtīga īre.

3. Īre, ko maksā padomju pilsoņi par savām šaurajām un tik ļoti ierobežotām apdzīvojamām platībām, tiešām ir samērā zema. Rodas jautājums, vai tad ienākumi no šīs īres tiešām sedz māju uzturēšanas izdevumus? Atbildi uz šo jautājumu sniedz Latvijas PSR Mazā enciklopēdija. Tur lasām, ka iedzīvotāju maksātā īre „sedz apm. tikai 20—30 proc. no visiem Latvijas PSR valsts dzīvokļu fonda saglabāšanas un ekspluatācijas izdevumiem. Pārējo daļu (70—80 proc.) sedz valsts ar sabiedrisko patēriņa fonda līdzekļiem”.

Bet padomju „sabiedrisko fondu līdzekļi” rodas galvenām kārtām no **padomju pilsoņu maksātiem, netiešiem nodokļiem**: apgrozījuma nodokļa un valsts

uzņēmumu peļņas, kas rodas, ražojot patēriņa priekšmetus. Ar citiem vārdiem sakot, lielāko daļu no savas apdzīvojamās platības īres padomju pilsoņi samaksā paaugstinātu cenu veidā par pērkamām precēm.

Bet tā kā Latvijas PSR apdzīvojamās platības jaunbūvējamās mājās piešķir vai vienīgi ieceljošiem krieviem, tad iznāk, ka lielāko tiesu no viņu īres samaksā ar saviem preču pirkumiem tie **latvieši, kas veltī gaida rindu, lai arī tiktu pie apdzīvojamās platības**.

Visu to droši vien labi zina arī Latvijas KP CK lektors Gasparjans. Bet vai viņš drīkst to kādam teikt? Un ja negrib pazaudēt savu karjēru, tad atliek tikai — pūst miglu citiem acīs. a

Latvieši 1. maija gājienā Stokholmā

LSDSP Ārzemju Komitejas aicinājums piedalīties zviedru sociāldemokrātu rīkotā 1. maija gājienā Stokholmā bija radījis dzīvu atsauksmi, sevišķi mūsu jaunatnē.

Latviešu grupas priekšgalā jaunieši nesā Latvijas valsts nacionālo karogu, kam sekoja gājiens, nesot plakātus ar uzrakstiem „Brīvību Latvijai!”, „Apturiet krievu imperiālismu” u.c. Tika nesti arī sociāldemokrātijas sarkanie karogi.

Ar gandarījumu jāatzīmē, ka iespēju demonstrēt jauzu pārpildītas ielās plašu zviedru tautas masu priekšā par Latvijas brīvību bija izlietojuši arī ievērojams skaits trimdas latviešu, kuri stāvēja ārpus LSDSP. Gājiens notika lielā pacilātībā un daudzās reizes mūsu grupa tika sagaidīta ar spontāniem aplausiem no skatītāju rindām gar gājiena ceļu.

Latviešu sociāldemokrāti un citi latvieši 1. maija demonstrācijā Stokholmā zem brīvās Latvijas karoga atzīmēja un pastrīpoja, ka nacionālais karogs ir simbols un ideja, kas vieno latviešu tautu trimdā un dzimtenē. Diemžēl, „Latvijas” korespondents demonstrācijas rīkošanu pilnīgi sagrozījis, ne ar vārdu neminot, ka tā bija latviešu **sociāldemokrātu rīkota demonstrācija**. Juris Ozoliņš, kas organizēja jauniešus, ir LSDSP biedrs un darīja to partijās uzdevumā. R.

Uzminiet,

kas ir teicis šos vārdus?

„Peļņu un rentabilitāti mēs uzskatām par svarīgiem ražošanas efektivitātes rādītājiem”.

Vai to ir teicis lieluzņēmējs Fords Amerikā, vai bankieris Vallenbergs Zviedrijā?

Netrāpījāt vis! To teicis dižkomunistis A. Kosigins savā referātā kompartijas 24. kongresā šogad Maskavā. a

Brīvības abonements (10 n-ri gadā) maksā Zviedrijā gadā Kr. 20:—, pusgadā Kr. 10:—, ASV un Kanadā ar gaisa pastu dol. 6.— (3.—), Austrālijā dol. 6.—. Zviedrijā nauda iemaksājama postgiro 45 83 35-7 Lettlands SAP, Utlands-kommittén, Box 40 241, 103 44 Stockholm 40. No citām zemēm naudas sūtījumi adresējami Bruno Misņam, Box 40 241, S-103 44 Stockholm 40, Sweden.

Redakcija: Strandliden 61, 1 tr.
162 38 VALLINGBY, Sweden

Redaktori:
Brūno Kalniņš un Jānis Rītums
Atbildīgais izdevējs: Emīls Ogrīņš

Andersson & Kagart Tryckeri AB